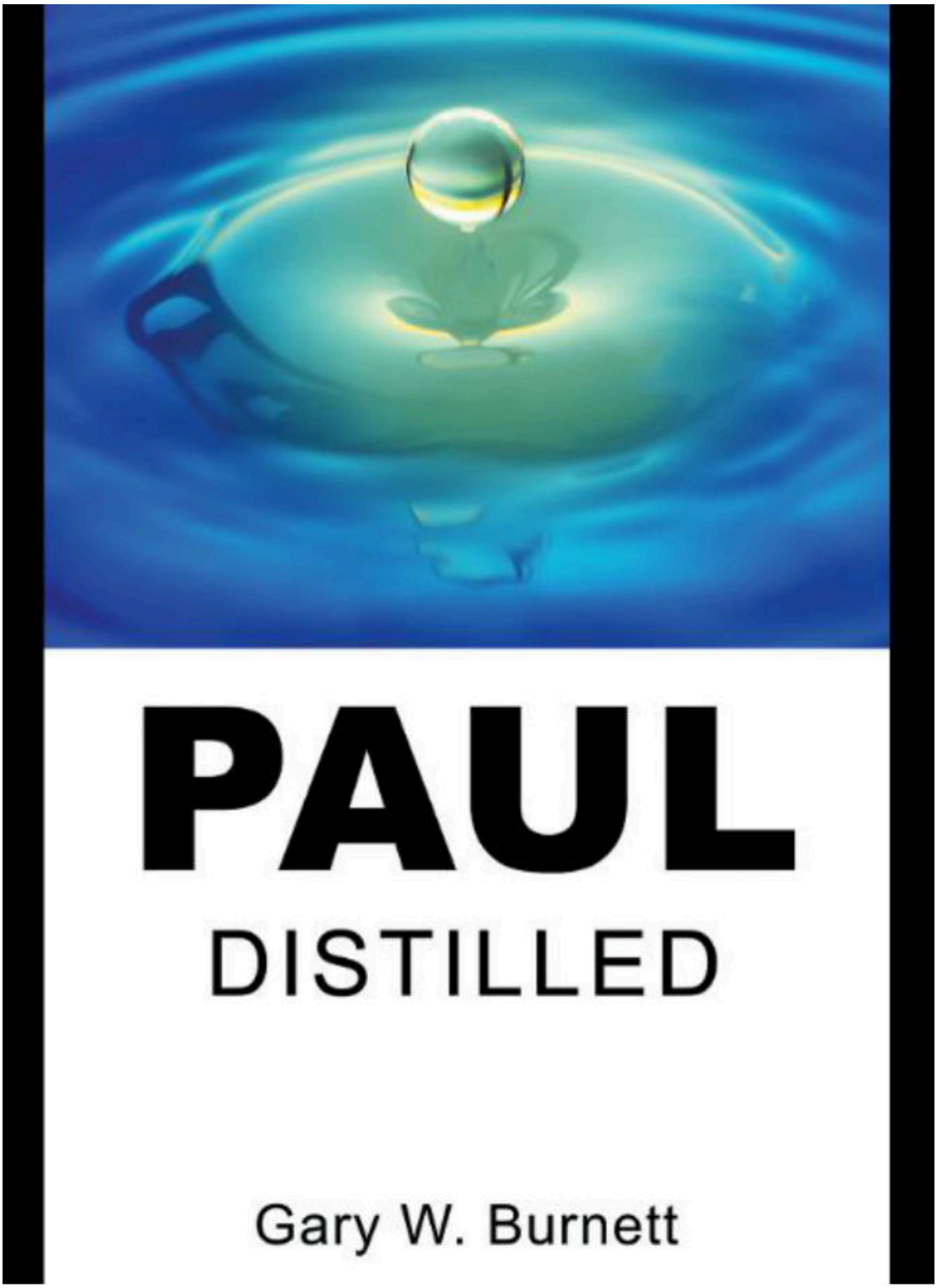
Paul Distilled by Gary W. Burnett

Gary W. Burnett · Njemački prijevod: Hans-Jörg Ronsdorf · travanj 2022. · revidirano u listopadu 2026.

Pavao destiliran (Njegova služba i njegova poruka ukratko)

Burnett je bio profesor teologije u Belfastu.

Ovdje predstavlja svoju knjigu:

Paul Distilled by Gary W Burnett - YouTube

Ovdje za svako poglavlje postoji kratak sažetak koji se preporučuje: Fitzroy Sunday Nights - YouTube

Uvod

Poglavlje 1: Božja ljubav koja mijenja svijet

Poglavlje 2: Ljubav je glagol

Poglavlje 3: Evanđelje

Poglavlje 4: Raspeti Bog

Poglavlje 5: Uskrsnuće je počelo

Poglavlje 6: Duh koji daje život

Poglavlje 7: Isus, jedini pravi Gospodin svijeta

Poglavlje 8: Biti Božja pravednost u svijetu

Poglavlje 9: Radikalna miroljubivost

Poglavlje 10: Sjećajte se siromaha

Poglavlje 11: Protulijek strahu

Poglavlje 12: Pavao i žene kao voditeljice

Poglavlje 13: Zajedno mijenjati svijet

Poglavlje 14: Sve ponovno dovesti kući

Pavao i žene kao voditeljice

Žene u prvom stoljeću

Za Pavla je bilo od najveće važnosti da radosna vijest o Isusu, Mesiji, vrijedi za sve ljude. Božji dar života, novo stvaranje, bio je bez razlike i probijao je sve ljudske pregrade. Pavlov je svijet bio vrlo hijerarhijski, i kad je osnivao zajednice Isusovih sljedbenika, morao je osigurati da shvate puni učinak evanđelja. Rekao im je da su svi ljudi u Kristu jednaki. Zato te zajednice više nisu mogle trpjeti razlike koje su se temeljile na etničkoj pripadnosti – je li netko Židov ili poganin –, na društvenom i gospodarskom položaju – je li netko rob ili slobodnjak – ili na spolu – je li netko muškarac ili žena. U Pavlovu svijetu, i u njegovu zavičaju, židovstvu, i općenito u helenističkoj kulturi prvoga stoljeća, žene su bile građanke drugoga reda. Neprijateljstvo prema ženama bilo je široko rašireno. Dramatičari i filozofi otvoreno su ocrnjivali žene – Euripid ih je nazivao „tim stvorom propasti“, dok je Aristotel ženu smatrao „izobličenim muškarcem“. Bilo je, doduše, nekih iznimaka, ali općenito se prema ženama postupalo kao prema vlasništvu njihova muža, nisu dobivale formalno obrazovanje i u cjelini se prema njima nije postupalo kao prema punopravnim osobama.

U židovskoj predaji žena se općenito malo cijenila. Židovski povjesničar Josip Flavije iz prvoga stoljeća rekao je da je žena „u svemu niža od muškarca“, a židovski filozof Filon smatrao je da su žene „po naravi nesavršene i pokvarene“, iracionalne i „muškarcu nisu jednake u časti“. Sirah iz drugoga stoljeća rekao je da „žene donose sramotu“, a u Rubenovoj oporuci posve otvoreno stoji da su „žene zle“. U ži-

dovskim sinagogama onoga vremena žene su morale samo slušati i nisu smjele govoriti; nisu se smatrale punopravnim sudionicama skupa. Bio je to svijet muškaraca.

Pavao i žene

Danas se često stječe dojam da se Pavao s obzirom na žene i nije toliko razlikovao od kulture u kojoj je živio. Neki misle da je Pavlov pogled na žene jednostavno posve zastario i da više nije relevantan za moderni svijet, u kojem svi znamo da su muškarci i žene ravnopravni. Moramo zaboraviti Pavla. On je jednostavno seksist, možda čak i mrzitelj žena. Drugi pak Pavla navode kao dokaz da bi samo muškarci trebali biti učitelji i voditelji u crkvi. Čitave denominacije i danas isključuju žene iz vodstva. Za neke su muškarci i žene samo međusobno dopunjujući, a ne jednako vrijedni, i muškarci su ti koji bi trebali imati autoritet u braku i u crkvi. Ali oba shvaćanja Pavla krivo tumače ono što čitamo u njegovim poslanicama i krivo razumiju svijet prvoga stoljeća. Pažljivo čitanje Pavlovih poslanica, naime, dovodi nas do posve drukčijeg zaključka. Za Pavla su žene i muškarci ovisni jedni o drugima (1 Kor 11,11), moraju se podložiti jedni drugima (Ef 5,21) i ravnopravni su s obzirom na spolne odnose u braku (1 Kor 7,3). Za Pavla su svi darovi Duha bili na raspolaganju svakome, bez obzira na spol, i svatko je trebao težiti za duhovnim darovima, osobito za proroštvom, žene kao i muškarci. Svi Isusovi sljedbenici, žene i muškarci, bili su jednako „u Kristu“ i preobražavali su se u Kristovu sliku (2 Kor 3,18).

Osim toga, jasno je da je Pavao prihvaćao žene kao voditeljice u službi. Žene su za njega, kao i muškarci, bile pouzdane i ravnopravne partnerice. Žene naziva „suradnicama“, „suborkinjama uz njega u evanđelju“ i „pravim družicama“. Kad vidimo da Pavao te nazive upotrebljava za žene, kao i „đakonica“, „voditeljica“, „suradnica u Kristu Isusu“ i, kako ćemo uskoro vidjeti, „apostol“, nastaje slika Pavla koja je u oštroj suprotnosti sa svijetom u kojem je živio, a i s načinom na koji ga se danas često prikazuje. Ljudi koji žele potisnuti ulogu žene u crkvi obično upućuju na dva retka u Prvoj poslanici Korinćanima i Prvoj poslanici Timoteju. Važno je, doduše, uzeti te retke u obzir, ali oni doista nisu prava polazišna točka kad razmišljamo o Pavlu.

Stari zavjet i Isus

Važno je sjetiti se da je Pavao bio Židov i da je dobro poznavao svoje židovske spise, u kojima nalazimo divne ženske vodeće osobe kao što su Mirjam, proročka predvodnica Izraela i voditeljica glazbe; Debora, još jedna proročica, koja je u vrijeme sudaca s velikim uspjehom vodila svoju zemlju; i Hulda, kojoj je kralj Jošija dao prednost pred svim muškim prorocima. Ni jednu od njih, ni ijednu od okrunjenih izraelskih kraljica, nitko nikada nije kritizirao zbog njezine vodeće uloge zato što je bila žena. Zatim imamo navjestiteljicu radosne vijesti u Iz 40,9, koja navješćuje radosnu vijest o dolasku Jahvina kraljevstva. Hebrejski ovdje propovjednicu jasno označuje kao ženu, što se u većini naših njemačkih prijevoda gubi. U Ps 68,12 u prvom su planu druge propovjednice: „Gospodin objavljuje riječ, a žene koje je navješćuju silna su vojska.“ I, naravno, ne smijemo zaboraviti proroštvo proroka Joela da će Bog izliti Duha tako da će „vaše kćeri i sinovi prorokovati“ – kako je poznato, to je preuzeo Petar u svojoj propovijedi na Duhove kad je mnoštvu objašnjavao što se događa. I ne smijemo zaboraviti kako Psalmi, Izaija, Hošea i Ponovljeni zakon opisuju Boga kao majku. Unatoč tomu što su njegovi vršnjaci žene ocjenjivali negativno, Pavao je poznavao svoju Bibliju i bio je potpuno svjestan snažne predaje ženskih vođa, proročica i propovjednica koja je bila njegova baština.

A poučavao ga je Gamaliel, kojega su njegov i sljedeći naraštaji jako štovali. Prema svemu što znamo, Gamaliel se razlikovao od drugih rabina farizejskog židovstva, koji su imali vrlo nisko mišljenje o ženama. U svojim izrekama, predanima u Mišni, Gamaliel afirmira žene, postupa s njima ravnopravno kao

s muškarcima, promiče njihovu dobrobit i nikada se o njima ne izražava pogrdno – posve suprotno od drugih rabinskih učitelja, koji su, kako smo vidjeli, bili upravo neprijateljski raspoloženi prema ženama. Pavao je pred očima imao i Isusov primjer, koji je, za razliku od drugih učitelja svojega vremena, ženama dopuštao da sjede do njegovih nogu i uče. Isus je rado primao sljedbenice, a susreti sa ženama kao što je Samarijanka na zdencu, pri kojima je prekršio više društvenih konvencija, svjedoče o tome kako je pozitivno prihvaćao žene. Bilo je bezbroj žena koje su dotaknule njegove iscjeljujuće ruke, među njima i mnoge koje su se smatrale obredno nečistima. Osim toga, Isus se nakon svojega uskrsnuća najprije ukazao Mariji Magdaleni i time pokazao da poštuje svjedočanstvo žene, protivno kulturi koja je tada općenito prevladavala. A pisci evanđelja bili su spremni žene navesti kao prve svjedokinje uskrsnuća, iako riječ žene pred sudom općenito nije bila dopuštena.

Sve je to nesumnjivo pridonijelo tome kako je Pavao razmišljao o ženama. Ono što o Pavlu čitamo u Djelima apostolskim i u njegovim poslanicama otkriva Pavla koji je u svojem afirmiranju žena bio protukulturalan i radikalan. Za Pavla su muškarci i žene bili jednako otkupljeni u Kristu, bili su jedno u Kristovu tijelu, bili su jednako svećenici u Božjem kraljevstvu, Duh je bio jednako izliven na njih i oboje su trebali služiti jedni drugima i svijetu ponizno i s ljubavlju. Temeljne crte njegove teologije mnogo govore o jednakosti žena i muškaraca u Crkvi. I sjetite se 1 Sol 2,7, gdje se Pavao prikazuje kao majka koja doji. Nije to ono što bi se očekivalo da je Pavao bio tipični muški šovinist koji štiti svoj krhki muški ego!

Počnimo s Rimljanima 16

Da bismo doznali što je Pavao mislio o ženama na vodećim položajima, moramo početi od njegove velike Poslanice Rimljanima. I moramo otvoriti 16. poglavlje. Mislim da je većina nas to poglavlje samo preletjela – čini se da je to samo skup imena ljudi koje Pavao pozdravlja. Ali to je zapravo vrlo zanimljivo poglavlje. Pavao još nikada nije bio u Rimu. U toj poslanici, u kojoj želi pridobiti potporu Rimljana za svoju planiranu misiju u Španjolskoj, pažljivo pozdravlja voditelje rimskih kućnih crkava. Rimska crkva nije bila velika zajednica, nego niz malih skupina koje su se sastajale u kućama ljudi, često u skučenim unajmljenim stanovima. Na temelju imena u 16. poglavlju možemo mnogo toga prepoznati – neka su imena robova, neka su židovska imena, a neka poganska imena. A neka od njih su ženska imena. Ljudi kao što su Priska, Trifena, Trifosa, Marija, Persida i Julija. Sve odreda voditeljice ili suvoditeljice malih zajednica vjernika u Rimu. Zapravo, više od dvije trećine suradnika koje Pavao ovdje hvali za njihovo kršćansko djelovanje jesu žene. Ali tri žene posebno se ističu.

Feba

Prvo: Feba, za koju Pavao kaže da je služiteljica ili đakonica crkve u Kenhreji. Neki su se prijevodi odlučili za „đakonicu“, ali u grčkom takva riječ ne postoji. Ako pogledamo kako Pavao tu riječ upotrebljava na drugim mjestima, doista ne može biti sumnje da je Feba voditeljica crkve u Korintu, gdje je Pavao bio kad je pisao poslanicu. Ako pozorno pogledamo jezik i riječi koje Pavao upotrebljava u 1. i 2. retku, onda je Feba, prema svemu što znamo o pismima iz toga vremena, osoba određenoga ugleda i voditeljica u korintskoj crkvi kojoj je povjereno da Pavlovu vrlo važnu poslanicu odnese u Rim.

U to je vrijeme bilo uobičajeno da osoba koja je donosila pismo to pismo naglas pročita i primateljima ga protumači. Nije li to zanimljivo? Pavlova poslanica Rimljanima bila mu je iznimno važna – nije bio ondje, ali je htio pridobiti potporu tih kršćana kako bi radosnu vijest odnio na zapad Carstva, i zato vrlo pažljivo objašnjava svoje razumijevanje evanđelja. Kome povjerava svoju poslanicu? Febi, toj ženi na vodećem položaju, koja je nosi u Rim. Postaje još zanimljivije – jer je vjerojatno da je Feba, kad je stigla u Rim, prema uobičajenoj praksi obilazila razne kućne crkve i čitala poslanicu naglas (imajmo na umu

da su ljudi zbog teškoća s čitanjem i pisanjem poslanicu prije slušali nego čitali), a zatim sjela sa skupinama kako bi se uvjerila da su shvatili što je Pavao htio reći.

Mogli bismo zamisliti da je Pavao u Korintu sjedio s Febom, s njom prošao poslanicu i rekao joj kako je želi pročitati, što želi naglasiti i koje će dijelove ona vjerojatno morati objasniti. Feba – voditeljica crkve kojoj je apostol povjerio da objasni i poučava njegovu Poslanicu Rimljanima – dakle se nikako ne uklapa u ono što smo čuli od Pavla o ženama voditeljicama i učiteljicama.

Priska

Priska, ili Priscila, kako je Luka naziva u Djelima apostolskim, bila je osoba s kojom je Pavao, zajedno s njezinim mužem Akvilom, radio za evanđelje. Od šest spominjanja Priska se četiri puta spominje prije svojega muža, što je u grčkoj i hebrejskoj kulturi bilo neobično i upućivalo je na važnu, možda čak i važniju ulogu koju je imala u službi toga para. Oboje – dakako, uključujući i Prisku – Luka ističe kao učitelje Apolona, koji je postao važna osoba među prvim Isusovim sljedbenicima. Iz Djela apostolskih, dakle, već znamo da je Priska bila voditeljica crkve i učiteljica koja je poučavala muškarce. U vrijeme kad je Pavao pisao Poslanicu Rimljanima, njih su se dvoje nastanili u Rimu i vodili su kućnu crkvu. Pavao ih srdačno pozdravlja, pri čemu opet Priskino ime navodi na prvom mjestu.

Junija

Ali tu je onda još i Junija, koja se pojavljuje u 7. retku. „Pozdravite Andronika i Juniju, moje rođake, koji su sa mnom bili u zatvoru; oni su ugledni među apostolima i bili su u Kristu prije mene.“ Starija New International Version i neki prijevodi ovdje navode ime kao Junijas, što upućuje na to da je riječ o muškarcu, ali ime je Junija, latinsko žensko ime koje se davalo robinjama ili oslobođenim ženama. U književnosti onoga vremena ima mnogo primjera toga ženskog imena, ali ni jedan jedini primjer muškog imena Junijas. Na sreću, više nema spora oko značenja imena, i u novoj New International Version sada stoji Junija. Junija je bila žena, vjerojatno žena Andronikova. Razlog zašto se u prošlosti pokušavalo od Junije napraviti muškarca jesu riječi koje slijede, u kojima Pavao kaže da je taj par bio „ugledan među apostolima“. U crkvi kojom su vladali muškarci nije se uklapala zamisao da bi žena mogla biti apostol. Začudo, ako pogledamo povijest, muški su znanstvenici doslovno izmijenili grčki tekst kako bi od nedvosmisleno ženskog imena napravili muško ime, naime Junijas. Isplati se doznati ponešto o toj povijesti.

Bibličari se služe sastavljenim tekstom grčkoga Novog zavjeta – verzijom koja nakon provjere tisuća starih rukopisa najvjerojatnije prenosi izvorni spis. U sastavljenim tekstovima grčkoga Novog zavjeta od reformacije do Nestleova izdanja grčkoga Novog zavjeta 1927. godine Junija u Rim 16 bila je žena. Ali tada je Nestle odlučio da ime mora biti muško, i tako se iznenada pojavio „Junijas“, a Junija je postala bilješka ispod crte. Pedeset godina poslije grčki tekst koji su sastavili znanstvenici izostavio je čak i bilješku. Tek je 1990-ih godina provedena ispravka i razjašnjeno je ono što su znali svi rani grčki rukopisi i znanstvenici: Junija je bila žena.

Ali iako se danas svi u tome slažu, bilo je nekih kojima je ono što Pavao u tom retku zapravo kaže – da je Junija, žena, bila apostol – bilo toliko neugodno da su pokušali „istaknuti među apostolima“ promijeniti u „dobro poznati apostolima“. Tako je to, primjerice, u English Standard Version.

Ali za sve rane crkvene oce, koji su govorili grčki i vrlo dobro znali kako se neka riječ prevodi, značenje te rečenice bilo je „ugledni među apostolima“!

Evo što je u četvrtom stoljeću imao reći Ivan Zlatousti:

> *Već je biti apostol nešto veliko, ali još se i isticati među njima – zamislite kakva je to divna pohvala. Čast onome kome čast pripada! Kolika je bila mudrost te žene kad su je smatrali dostojnom čak i toga da nosi naslov apostola.*

Junija je bila žena, i bila je apostol, ugledna voditeljica u crkvi u Pavlovo vrijeme.

Ako je, dakle, tako, zajedno s Febom, Priskom i drugim ženama voditeljicama crkava u Rim 16, onda je zaključak neizbježan – žene su u prvim kršćanskim skupinama imale punu ulogu u vodstvu i poučavanju, jednako kao i muškarci. **Budući da je tako, sve druge tekstove za koje na prvi pogled mislimo da su u suprotnosti s Rim 16 treba promatrati u svjetlu ovoga teksta.** To je, zajedno sa svjedočanstvom Djela apostolskih, pravo mjesto od kojega treba početi.

Drugi tekstovi

Dva već spomenuta teksta iz Prve poslanice Korinćanima i Prve poslanice Timoteju tada se čine kao iznimke koje strše, i mnogo bi se toga moglo reći o pozadini tih redaka, što bi nas spriječilo da ono što Pavao ovdje kaže proglasimo općevažećim. **Bilo bi neobično da kršćani koji vjeruju Bibliji oblikuju teološko mišljenje samo na temelju dvaju redaka, ne uzimajući u obzir snažno svjedočanstvo ostatka Novoga zavjeta. Ali nažalost, upravo se to dogodilo.**

Ako se tim želite podrobnije baviti, najopširnije istraživanje tih dvaju tekstova naći ćete u knjizi Philipa Paynea *Man and Woman, One in Christ*. Ukratko, Payne u svojem pažljivom istraživanju teksta dolazi do zaključka da 1 Tim 2,8-15 treba čitati s obzirom na Pavlovu namjeru da se suprotstavi krivom nauku koji je snažno utjecao na neke žene u Efezu, čije je djelovanje u širenju toga nauka trebalo obuzdati. Ništa u tom odlomku ne podupire „opću zabranu da žene poučavaju ili vrše autoritet nad muškarcima“ niti podupire stajalište da „žene po naravi nisu prikladne poučavati ili vršiti autoritet nad muškarcima u duhovnim ili drugim stvarima“. Jednako tako, kaže on, „Pavao tu posebnu zabranu ne poopćuje za sve crkve i za sva vremena“.

Njegovo je istraživanje 1 Kor 14,34-35 još i pažljivije, i zajedno s drugim konzervativnim znanstvenicima dolazi, na temelju dokaza u ranim grčkim rukopisima, do zaključka da su ti reci vjerojatno umetak drugih (pre)pisivača i da vjerojatno nisu bili dio Pavlove izvorne poslanice.

Postoje, dakle, vrlo dobri razlozi da se ta dva teksta ne smatraju normativnima ni na bilo koji način reprezentativnima za ono što je Pavao mislio o ženama kao učiteljicama i voditeljicama u crkvi.

Žene u vodstvu

U Pavlovim poslanicama ima još mjesta koja treba istražiti ako želimo stvoriti cjelovitiju sliku o tome što je Pavao mislio o ženama u crkvi i u obiteljskim odnosima. Htjeli smo samo ispraviti stajalište kojim dominiraju muškarci, a koje prevladava u crkvi i koje je iskrivilo ono što Pavao ima reći o ženama u službi, poučavanju i vodstvu. Odlomak u Rim 16 svakako treba uzeti u obzir kad se čita sve što Pavao ima reći o toj temi. Važno je uzeti u obzir i 1 Kor 11, gdje Pavao polazi od toga da žene u crkvi smiju javno prorokovati.

Polako počinje izgledati kao da je Pavao nepravedno stekao loš glas. Izgleda da su žene tijekom stoljeća bile teško zapostavljene i da je kršćanska Crkva mnogo propustila time što ženama nije dopuštala da slijede poziv na kršćansku službu.

To je sramotna mrlja u povijesti Crkve. Odavno je krajnje vrijeme da se svaka kršćanska crkva, denominacija i skupina pobrine da žene dobiju mogućnost u punoj mjeri ispuniti svoju ulogu služiteljica Božje milosti, Riječi i dušobrižništva.

Moramo ozbiljno shvatiti Pavlove riječi: za njega nije bilo ni roba ni slobodnjaka, ni Židova ni Grka, ni muškarca ni žene – svi smo jedno u Kristu. Razlika između muškarca i žene, kao i druge dvije podjele koje Pavao ovdje spominje, ukinute su u Kristovu tijelu.

To nije samo komentar na činjenicu da je duhovni položaj žena i muškaraca pred Bogom isti – Pavlovo „jer ste svi jedno u Kristu Isusu“ u Gal 3,28 ima posljedice za društvenu stvarnost kršćanske zajednice. U usporednom retku, Kol 3,11, iz redaka prije i poslije jasno je da Pavao prevladavanje takvih podjela vidi kao praktičnu posljedicu za zajednički život Crkve.

A to nas vraća velikim temama evanđelja o kojima smo razmišljali. U Isusu je Bog došao spasiti i obnoviti svoj svijet i učiniti nas cjelovitim ljudima. To znači da među nama nema društvenih, klasnih ili kastinskih razlika. Ne može biti ni etničkih ili rasnih podjela, jer svatko od nas koga je Krist otkupio slobodan je ljubiti Boga i služiti mu onako kako nas je pozvao. I upravo isto vrijedi za žene i muškarce.

Pavao bi se odlučno usprotivio svakom pristupu koji ponižava žene, diskriminira ih i govori da u crkvi ne smiju činiti ovo ili ono. To toliko pripada starom poretku. Postoji novo stvaranje.

Gospodinu Kristu služimo ponizno zajedno, žena i muškarac, kako nam Bog daje milost i snagu.

Razmišljanje

Kakva ste iskustva imali s načinom na koji se postupalo sa ženama u crkvama s kojima ste imali posla? Iznenađuje li vas priča o Juniji iz Rim 16? Kakve posljedice ima to što Pavao Juniju ubraja među apostole? **Mislite li da bi ono što u Djelima apostolskim i u Rim 16 piše o ženama u vodećim službama trebalo imati veći utjecaj od tekstova u 1 Kor 14 i 1 Tim 2?**

Kako crkve mogu ponovno uspostaviti ravnotežu između žena i muškaraca u vodstvu?

Burnett, Gary W.. Paul Distilled, Wipf & Stock. Kindle izdanje.

Na njemački preveo Hans-Jörg Ronsdorf uz ljubazno dopuštenje, uz pomoć www.deepl.com

22. travnja 2022.